

Asia: EU/835/2023

Lausuntopyyntö aikuisten suojelua koskevasta komission ehdotuksesta

Pyydettyinä lausuntona Helsingin hovioikeus esittää seuraavaa:

Yleistä

Lausuntopyyntö koskee komission lainsäädäntöehdotusta liittyen aikuisten suojeluun rajat ylittävissä tilanteissa.

Komissio on 31.5.2023 antanut kaksi toisiinsa liittyvää ehdotusta:

- 1) Ehdotus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta jäsenvaltioille liittyä aikuisten kansainvälisestä suojelusta Haagissa 13 päivänä tammikuuta 2000 tehtyyn yleissopimukseen tai pysyä sen osapuolina Euroopan unionin edun mukaisesti, COM (2023) 281 final (jäljempänä päätösehdotus)
- 2) Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi toimivallasta, sovellettavasta lainsäädännöstä, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä aikuisten suojeluun liittyvissä asioissa, COM (2023) 280 final (jäljempänä asetusehdotus).

Hovioikeus kannattaa komission lainsäädäntöehdotusta. Tällä hetkellä ei ole olemassa EU:n lainsäädäntöä, jossa käsiteltäisiin aikuisten suojelua rajat ylittävissä tilanteissa. Muistiossa todetuin tavoin aikuisten kansainvälisestä suojelusta Haagissa vuonna 2000 tehty yleissopimus on tullut Suomessa voimaan vuonna 2011. Koska yleissopimus on voimassa ainoastaan 12 Euroopan Unionin jäsenvaltiossa, on perusteltua säätää EU:n tasolla toimivallasta, sovellettavasta lainsäädännöstä, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä aikuisten suojeluun liittyvissä asioissa. Asetusehdotuksella otettaisiin käyttöön Haagin yleissopimusta täydentävät säännöt tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista ja toimenpiteiden tunnustamisesta rajat ylittävissä tilanteissa EU:n sisällä.

Seuraavassa on otettu tarkemmin kantaa lausuntopyynnössä esitettyihin asetusehdotuksen kohtiin.

Toimivalta, toimenpiteiden tunnustaminen ja täytäntöönpano (II ja IV luku)

Hovioikeus kannattaa ehdotusta siitä, että asuinpaikkaan perustuvan pääsääntöisen toimivallan lisäksi toimivalta voi olla myös muulla jäsenvaltiolla oikeuspaikkalausekkeen perusteella siinä tapauksessa, että 6 artiklassa säädetty edellytykset täyttyvät.

Asetusehdotukseen ei sisälly Haagin yleissopimuksessa (22 artiklan 1 kohdan c alakohta) olevaa kieltäytymisperustetta siitä, että tunnustaminen olisi ristiriidassa vastaanottavan valtion pakottavien säännösten kanssa.

Hallituksen esityksessä koskien Haagin yleissopimuksen hyväksymistä ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista (HE 61/2010 vp s. 33) on todettu, että päätös voidaan jättää tunnustamatta myös, jos se on ristiriidassa sellaisen Suomen lain säännöksen vuoksi, jonka soveltaminen on pakollista siitä riippumatta, mitä lakia muutoin on sovellettava. Säännöksen soveltamisen on todettu voivan useimmiten ajankohtaistua kysymyksissä, jotka koskevat suostumuksen antamista hoitoon tai muuhun lääketieteelliseen toimenpiteeseen. Jos edunvalvojalle olisi vieraassa valtiossa annetulla päätöksellä annettu kelpoisuus suostua päämiehensä puolesta tälle tehtävään lääketieteelliseen toimenpiteeseen, ei päätöstä yleensä voitaisi täällä tältä osin tunnustaa, jos suostumuksen antaminen Suomen lain mukaan kuuluu päämiehelle itselleen.

Hovioikeus toteaa, että ilman tarkempaa tietoa eri EU-maiden lainsäädännöistä, on vaikea ottaa kantaa siihen, mitä seurauksia kyseisen kieltäytymisperusteen puuttumisella asetusehdotuksesta voi olla. Erityisesti tältä osin kysymyksiä herää liittyen muutamien EU-maiden tiukempaan aborttilainsäädäntöön.

Hovioikeus kannattaa ehdotusta siitä, että jäsenvaltiossa toteutetun toimenpiteen täytäntöönpano ei edellyttäisi täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista.

Eurooppalainen edustustodistus (VII luku)

Hovioikeus kannattaa ehdotusta ei-pakollisen edustustodistuksen käyttöönottamisesta ja että perustelluissa tapauksissa todistuksen myöntävä viranomainen voi päättää sen olevan voimassa pidemmän ajan kuin yhden vuoden, esimerkiksi tilanteet, joissa henkilökohtaisten ominaisuuksien heikentyminen on pysyvää. Hovioikeus esittää harkittavaksi, tulisiko viimeisen voimassaolopäivän lisäksi olla mahdollista merkitä todistuksen olevan voimassa toistaiseksi.

Suojelua koskevien rekistereiden yhteenliittäminen (VIII luku)

Hovioikeus esittää harkittavaksi, onko ehdotettu suojelua koskevien rekistereiden perustaminen ja yhteenliittäminen tarkoituksenmukaista ottaen huomioon siitä aiheutuvat kustannukset suhteessa hyötyihin. Käyttöön otettavaksi ehdotetulla edustustodistuksella todennäköisesti saavutetaan riittävällä tavalla asetusehdotuksen perusteluissa (asetusehdotuksen perustelut s. 5) todettu tavoite aikuisten suojelun säilymisestä rajat ylittävissä tapauksissa sekä heidän itsemääräämisoikeutensa kunnioittaminen heidän liikkueessaan EU-alueella. Lisäksi edustustodistus parantaa aikuisten suojelua koskevien tietojen toimittamista toimivaltaisille viranomaisille EU:ssa ja osaltaan varmistaa sitä, että yhdessä jäsenvaltiossa toteutettuja toimenpiteitä tai aikuisen toisessa jäsenvaltiossa antamaa edustusvaltaa kunnioitetaan koko EU:n alueella (asetusehdotuksen perustelut s. 11). Tältä osin huomioon tulisi ottaa myös se, että aikuisia koskevat tiedot voivat käsittää ko. aikuisten terveyteen liittyviä henkilötietoja.

Ehdotetun sääntelyn vaikutukset

Hovioikeuden arvion mukaan ehdotettu sääntely varmistaa aiempaa paremmin aikuisten suojelua sekä turvaa heidän itsemääräämisoikeuttaan rajat ylittävissä tilanteissa EU:n sisällä.

Asetusehdotuksen mukaan suojelua koskevien rekistereiden yhteenliittämisen edellyttämästä rekistereiden mukauttamisesta aiheutuvista kustannuksista sekä rekistereiden hallinnointi- toiminta- ja ylläpitokustannuksista vastaisivat jäsenvaltiot.

Holhoustoimesta annetun lain 95 j §:n 3 momentin mukaan Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta päättää, tunnustetaanko vieraassa valtiossa edunvalvontaa koskevassa asiassa annettu päätös Suomessa. Mikäli toimivaltainen tuomioistuin on sama myös asetusehdotuksen tarkoittamissa tilanteissa, tulee mahdolliset lisääntyvät asiamäärät huomioida Helsingin käräjäoikeuden ja Helsingin hovioikeuden resursseissa.

Lausunnon valmistelu

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Tiina Nurmimäki.

Helsingissä 11.8.2023

Hovioikeuden presidentti Asko Välimaa

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus

Asko Valimaa

Presidentti

Helsingin hovioikeus

asko.valimaa@oikeus.fi